

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise tegevuskavade elluviimise ja täitmise hindamise ning kodanikuühiskonna ja riigi koostöö arendamise valitsuskomisjoni istungi

PROTOKOLL nr 2

17.06.2020

DELTA 03.07.2020 nr 1-20/44

Juhatas: Riina Solman

Protokollis Marten Lauri

Osalesid: Aare Vilu (Haridus- ja Teadusministeerium), Anneli Roosalu (SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital), Ivar Hendla (Riigikantselei), Jaanika Mastik (Sotsiaalministeerium), Kädi Koppe (Eesti Linnade ja Valdade Liit), Kai Klandorf (Vabaihenduste Liit), Katrin Viru (Eesti Väitlusselts), Krista Habakukk (Eesti Külaliikumine Kodukant), Mall Hellam (Avatud Eesti Fond), Maris Neeno (Eesti Noorteühenduste Liit), Martin Tulit (Siseministeerium), Olga Sõtnik (Kultuuriministeerium), Raivo Kүүt (Siseministeerium), Taavi Kurvits (Maaeluministeerium, *lahkus 3. päevakorrapunkti ajal*), Tarmo Tүүr (Eesti Keskkonnaühenduste Koda), Tiina Mae-Kuusik (Rahandusministeerium).

Puudusid: Avo Üprus (Eesti Evangeelne Luterliku Kirik), Heiki Hepner (Riigikogu liige, kodanikuühiskonna toetusrühm), Jane Matt (Sihtasutuse Poliitikauuringute Keskus PRAXIS), Vassili Golikov (Sillamäe Lastekaitse Ühing), Justiitsministeeriumi esindaja, „Kodanikuühiskonna programmi 2021–2024“ juhtrühma liikmed Agu Laius (SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital), Maie Kiisel (Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusauuringute keskus RAKE), Kersti Loor (Junior Achievement), Triin Kallas (Eesti Leader Liit).

Kutsutud: Marten Lauri, Kersti Ringmets (Siseministeerium), „Kodanikuühiskonna programmi 2021–2024“ juhtrühma liikmed Andres Huul (MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused), Helen Mikkov (Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik), Maarja Käger (Balti Uuringute Instituut), Pirkko Valge (Heateo Sihtasutus), Tanel Vallimäe (Tallinna Ülikool).

Päevakord:

1. Ülevaade „Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava“ koostamisest
2. „Kodanikuühiskonna programmi 2021–2024“ kooskõlastamine kinnitamisele esitamiseks
3. „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ 2019. aasta aruande arutelu

1. Ülevaade „Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava“ koostamisest

Raivo Kүүt andis ülevaate „Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava“ koostamisest. Arengukava koostamise ettepanek on esitatud 04.06.2020 avalikuks konsulteerimiseks tähtajaga 17.06.2020. Siseministeerium kutsus kõiki üles ettepanekuga tutvuma ja hoidma silma peal edasises koostamise protsessis. Lisainfo arengukava koostamisest <https://www.siseministeerium.ee/et/rahvastiku-ja-sidusa-uhiskonna-arengukava-2021-2030>.

Arengukava koostamise järgmised sammud on arengukava visiooni koostamine, arengukava täiendamine ja dokumentide kooskõlastamine. Arengukava on kavas valitsusele üle anda novembris 2020.

Otsustati:

- Võtta info teadmiseks.

2. „Kodanikuühiskonna programmi 2021–2024“ kooskõlastamine kinnitamisele esitamiseks

Marten Lauri andis ülevaate 13.04.2020 kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks esitatud „Kodanikuühiskonna programmi 2021–2024“ kooskõlastusringi tulemustest. Kooskõlastusringile laekus tagasisidet ligi 20 organisatsioonilt. 27.05.2020 saadeti täiendatud programmi dokument lõplikuks tagasiside andmiseks ühiskomisjoni liikmetele tähtajaga 10.06.2020. Tähtajaks laekus neli arvamust Haridus- ja Teadusministeeriumilt, SA-lt Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Kultuuriministeeriumilt ja Eesti Külaliikumisel Kodukant.

Peamised muudatused:

- dokument on keeleliselt toimetatud ning kohendatud programmi juhtimiskorraldust puudutavat
- lisatud seoseid „Eesti 2035“ arengustrateegiaga
- kohendatud programmi mõõdikuid
- täpsustatud kodanikuühiskonna definitsiooni, tuginedes EKAK kontseptsioonile
- täiendatud võimekate ja hoolivate kogukondade peatükki ning lisatud KÜSKi tänast rolli iseloomustav lõik

Programmi visioon aastaks 2030: Eestis on aktiivsed, avatud, haritud ja ettevõtlikud inimesed, kes kogukondade ja vabauhenduste kaudu seisavad demokraatlike väärtuste, sidusa ning vaba ja turvalise ühiskonna eest ning võtavad vastutust ja panustavad riigi kestlikkusse. Riigis on mitmekesised läbipaistvad kodanikualgatuse toetamise võimalused ja toetatakse uusi lähenemisi ja lahendusi ning võimaldatakse kogukondadel otsuste tegemisel kaasa rääkida.

Programmi eesmärk on tugev kodanikuühiskond. Programmil on üks meede „Kodanikuühiskonna mõju suurendamine ja arengu toetamine“ ja viis programmi tegevust ehk valdkonda (vt joonis).

Krista Habakukk tegi ettepaneku viia programmi alatulemustes linnaliste asumiseltside ja külaseltside toetamine kokku. Ühiskomisjoni liikmed tegid ettepaneku lisada viited kogukondade toetamise ja usuvabaduse tagamise peatükile.

Otsustati:

- Siseministeriumil täiendada „Kodanikuühiskonna programmi 2021–2024“ ühiskomisjonis tehtud ettepanekutega.
- Siseministeriumil esitada „Kodanikuühiskonna programm 2021–2024“ rahvastikuministrile kinnitamiseks ning seejärel tutvumiseks ühiskomisjoni liikmetele.

Mall Hellam hääletas vastu, Tarmo Tüür jäi erapooletuks.

3. „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ 2019. aasta aruande arutelu

Marten Lauri andis ülevaate „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ 2019. aasta aruandest, mis saadeti kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks 15.06.2020 tähtajaga 30.06.2020. Pärast kooskõlastusringi esitab rahvastikuminister aruande Vabariigi Valitsusele heaks kiitmiseks.

2019. aasta aruande kokkuvõte:

- 2019. aasta kevadel astus ametisse uus valitsus ja kodanikuühiskonna arendamise vastutus liikus siseministrilt rahvastikuministrile. See tähendab senisest rohkem valitsuse tähelepanu valdkonnale ja sellest tulenevaid uusi võimalusi kodanikuühiskonna arendamiseks.
- Vabaühenduste tegutsemiskeskonnas olulisi muutusi 2019. aastal ei toimunud, kuid üheks edusammuks võib pidada tulumaksuseaduse muudatusi, millega muutus 2019. aasta juulist kiiremaks tulumaksusoodustusega vabaühenduste nimekirja pääsemine. Samuti avati sama aasta mais Eesti vabaühendustele Norra, Islandi ja Liechtensteini rahastatud Aktiivsete Kodanike Fond (Active Citizens Fund, ACF), mis toetab aastatel 2019–2023 Eesti kodanikuühiskonda 3,3 miljoni euroga.
- Esimesel poolaastal valmis kaks olulist uuringut, millest ühes antakse ülevaade vabatahtliku tegevuse ja teine kodanikuühenduste hetkeseisust Eestis. Uuringute põhjal on MTÜ de areng üldiselt stabiilne ja 2019. aastal suuri muutusi ei toimunud. Aastaga vähenes registreeritud mittetulundusühingute (MTÜ) ja sihtasutuste (SA) mõnesaja võrra. 1. jaanuari 2020. a seisuga oli Eestis 21 779 MTÜ-d ja 812 SA-d. MTÜ-dest 91% kasutab igapäevase töökeelena eesti keelt, 18% vene keelt ja 10% inglise keelt.
- Nagu ikka, tegutseb enamik MTÜ-sid tegutseb kohalikul (valla, küla, linna või linnaosa) tasandil. Kõige levinumad tegevusvaldkonnad on vaba aja sisustamine ja huvitegevus, sport ja kehakultuur ning kultuur ja kunst. Võrreldes varasemate uuringutega on vabatahtlikke kaasavate MTÜ-de osakaal vähenenud, langedes viie aasta taguse ajaga 68%-lt 53%-ni. Palgatöötajaid on endiselt 36%-s MTÜ-dest.
- Samamoodi teiste Euroopa riikidega on ka Eesti MTÜ-de liikmeskonnad vähenemas. Üldalmainitud uuringu andmetel on värskest asutatud MTÜ-d oma liikmeskonnalt praegu keskmisest väiksemad kui kaheksa aasta eest, vähenemas on ka staažikamate ühingute liikmete hulk. Aktiivseid liikmeid on keskmiselt pool MTÜ-de liikmeskonnast.
- 2020. aasta I poolaastal on rahvastikuministril kavas kinnitada kodanikuühiskonna uue perioodi strateegiadokument „Kodanikuühiskonna programm 2021–2024“, mida on

koostatud 2018. aasta kevadest koos partneritega kodanikuühiskonnast, avalikust ja ärisektorist.

- Ka tulevikus on tähtsal kohal tugistruktuurid, mille peamised osad on Eesti ainus kodanikuühenduste võimekuse arendaja SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital (edaspidi KÜSK), vabaühendustele nõustamis- ja tugiteenuseid pakkuvad maakondlikud arenduskeskused ning maapiirkonnas kohaliku elu edendamisele suunatud programm Leader. Riigipalgaliste töökohtade Tallinnast väljaviimise raames alustab KÜSK 1. augustist 2020 tööd Viljandis, et aidata saavutada Vabariigi Valitsuse eesmärki vähendada keskvalitsuse asutuse töötajate osakaalu Tallinnas ja toetada üle-eestilist riigipalgaliste töötajate värbamist regioonidesse.

2019. aasta silmapaistvamad tulemused:

- Eesti elanikud annetavad rohkem
Ajavahemikul 2015–2018 on tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kuuluvatele ühingutele annetatud 34% võrra rohkem. 2018. aastal annetati kokku 41,3 mln eurot. 2020. a lisandunud võimalust annetada tulumaksutagastus meelepärasele vabaühendusele on kasutanud 11. mai 2020. a seisuga 4297 inimest kogusummas 134 600 eurot. Esimest korda toimusid ka annetamistalgud, kus ühe päevaga annetati rohkem kui 128 000 eurot.
- Iga teine Eesti inimene on olnud vabatahtlik
Siseministeeriumi tellitud „Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuringu 2018“ andmetel on vabatahtlikus tegevuses viimase aasta jooksul osalenud ligi pooled (49%) Eesti elanikud. 2013. aastal oli selliseid inimesi kolmandik (31%).
- Sotsiaalsed ettevõtjad on võimekamad
Statistikaameti andmetel kasvas 2018. aastal sotsiaalsete ettevõtete töötajate arv võrreldes 2014. aastaga 21%, ettevõtlustulu 57% ja kogutulud 43%. Nii töötas 2018. aasta lõpus sotsiaalsetes ettevõtetes 1743 töötajat, sotsiaalsete ettevõtete ettevõtlustulu ulatus 45,7 mln euronit ja kogutulu 63,2 mln euronit. Kokku teenisid kodanikualgatuslikud MTÜ-d ja SA-d 2018. aastal ettevõtlustulu 172,2 mln eurot ja pakkusid keskmiselt tööd 11 953 töötajale (taandatuna täistööajale).
- Vabaühendused said senisest kiirema ligipääsu tulumaksusoodustustele
Kui seni pidi vabaühendus ootama tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kandmist 4–10 kuud, kulub selleks alates 1. juulist 2019 vaid 30 päeva. Nimelt kiitis Riigikogu heaks Vabariigi Valitsuse algatatud tulumaksuseaduse muudatuse, millega hakkas Maksu- ja Tolliamet uuendama tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kord kuus. Muudatuse järel on tulumaksusoodustuse taotlemise aktiivsus kasvanud 10,6 taotluselt 12 taotluseni kuus. Tulumaksusoodustusega vabaühenduste nimekirja kuulub umbes 2500 organisatsiooni.
- Jätkub töö ettepanekuga, millega lihtsustatakse vabaühenduste tegutsemist
Justiitsministeeriumi juhtimisel toimuva ühinguõiguse revisjoni käigus jõudis ekspertide töörühm oktoobris 2018 ettepanekute sõnastamiseni. 2019. a jätkati nende sisulise arutamise ja mõjuanalüüside, avalike arutelude ja eelnõude koostamisega. Protsessi lõpptähtaeg on 2020. a septembris, aga 2020. a kevadel tekkinud COVID-19 haigust põhjustava viiruse ja sellest tingitud eriolukorraga kiirendati näiteks nende

Otsustati:

- Võtta info teadmiseks.

- Siseministeriumil esitada pärast 30.06.2020 lõppevat kooskõlastusringi „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ 2019. aasta aruanne ühiskomisjonile e-kirja teel kinnitamiseks ning seejärel esitada see Vabariigi Valitsusele.

allkirjastatud digitaalselt

Riina Solman
koosoleku juhataja